

Др Гордана Гасми¹
Др Драган Прља²

ПРАВО НА ПОШТОВАЊЕ ПРИВАТНОГ ЖИВОТА И ПРАВО НА ЗАШТИТУ ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ

Сажетак

Право на поштовање приватног живота и право на заштиту података о личности, иако уско повезана, различита су права која су се развила из права приватности. Право на приватност једно је од универзалних права човека установљених у Универзалној декларацији о људским правима (УДЉП), усвојеном 1948. године. Ово право у Европи је потврђено Европском конвенцијом о људским правима 1950. год. ЕКЉП предвиђа да свако има право на поштовање приватности и породични живот, дом и преписку. Мешање у то право властима је забрањено, осим ако је мешање у складу са законом, ако постоји важан и легитимни јавни интерес и неопходно је у демократском друштву. УДЉП и ЕКЉП су усвојени знатно пре почетка компјутерске ере, интернета и информатичког друштва. Нове информационе технологије побољшале су квалитет живота сваког појединца, али су и створиле нове ризике по право на поштовање приватног живота. Као одговор на потребу за стварањем правила која регулишу прикупљање и коришћење личних података, појавила се нова форма испољавања права на приватност у неким правним системима као тзв. право на информациону приватност, а у другим правним системима као право на информационо самоопредељење. Ово је довело до развоја посебног права заштите личних података. У раду се разматрају питања везана за разумевање односа између права на поштовање приватног живота и права на заштиту личних података.

Кључне речи: право на поштовање приватног живота, Европска конвенција о људским правима, Повеља о основним правима Европске уније, право заштите личних података.

1. Увод

Право на поштовање приватног живота и право на заштиту података о личности спадају у ред универзалних људских права која припадају свим људима без

¹ Аутор је научни сарадник на Институту за упоредно право.

² Аутор је научни сарадник на Институту за упоредно право.

икакве разлике. Њих сваки појединац има самим тим што је људско биће независно од државе у којој живи. Људска права нису позитивноправног већ моралног порекла. Она потичу из универзалног нормативног поретка који је изнад државе која их мора поштовати без обзира да ли је на то изричито пристала.³ Државе су заправо дужне да створе све неопходне предуслове за остваривање људских права, па тако и права на поштовање приватног живота и права на заштиту података о личности. Услови под којима држава може ометати уживање заштићеног права су национална безбедност, јавна безбедност или економска добробит земље, спречавања нереда или злочина, заштита здравља или морала или због заштите права и слобода других. Ограничења су дозвољена ако су у складу са законом, или прописана законом и неопходна у демократском друштву ради заштите једног од наведених циљева.

Људска права и слободе се штите како би се сваком људском бићу обезбедило право на слободу и на лично достојанство. Ово је јасно назначено и Универзалном декларацијом о људским правима, УН Пактом о грађанским и политичким правима, Европском конвенцијом о људским правима и многобројним другим међународним правним актима.

Међународним пактом о грађанским и политичким правима УН из 1966. год. прецизирано је да “нико не може бити изложен произвољном или незаконитом мешању у приватни живот, породицу, стан или преписку нити противзаконитим нападима на част и углед и свако има право на законску заштиту од таквог напада или мешања”⁴

Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода из 1950. год. у чл. 8. дефинисано је да “свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке. Јавне власти неће се мешати у вршење овог права, сем ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала или ради заштите права и слобода других.”⁵

Цео скуп људских права и слобода гарантован многобројним међународним и националним правним прописима у суштини треба сваком човеку, као непоновљивој јединки, да обезбеди интегритет и људско достојанство. Остваривање права на лично достојанство није могуће без остваривања права на поштовање приватности као најинтимније сфере човековог живота. У оквиру универзалних људских права, право на поштовање приватног живота и право на заштиту података о личности спадају у прву групу *грађанских и политичких права* заснованих на начелу слободе, која регулишу однос државе и појединца. Та права спадају у групу од неколико права која гарантују људско достојанство и штите најинтимније сфере живота сваког човека.

³ V. Dimitrijević, M. Paunović, *Ljudska prava*, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd 1997, стр. 26.

⁴ Међународни пакт о грађанским и политичким правима, усвојен и отворен за потписивање и ратификовање резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 2200А (XXI) од 16. 12. 1966., ступио на снагу 23.03. 1976. У складу са чл. 49., *Сл. лист СФРЈ* (Међународни уговори) бр. 7/1971., чл. 17.

⁵ Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Рим од 4. 11 1950., “*Сл. лист СЦГ*” међународни уговори, бр. 9/2003, чл. 8.

Ту разнородну групу права која се заједничким именом често називају *права приватности* чине четири права: *право на поштовање приватног живота*, *право на поштовање породичног живота*, *право на поштовање дома* и *право на поштовање преписке*.⁶ Битан сегмент сваког од ова четири права, а истовремено и независно право је и право заштите података о личности, јер је незамисливо да ова права буду заштићена уколико у оквиру сваког од тих права нису заштићени подаци о личности појединца.

Право на поштовање приватног живота и право на заштиту података о личности универзална су људска права која припадају сваком појединцу, уско су повезана, али су истовремено регулисана и као различита права.

2. Право на поштовање приватног живота

У оквиру права право на приватност, као једно од четири наведена права у многобројним међународним документима је и *право на поштовање приватног живота*.

Право на поштовање приватног живота једно је од универзалних права човека установљених у Универзалној декларацији о људским правима, усвојеном 1948. год. Ово право у Европи је потврђено Европском конвенцијом о људским правима 1950. год. ЕКЉП предвиђа да свако има право на поштовање приватности и породичног живота, дома и преписке. Мешање у то право властима је забрањено, осим ако је мешање у складу са законом, постоји важан и легитимни јавни интерес и неопходно је у демократском друштву. УДЉП и ЕКЉП су усвојени знатно пре почетка компјутерске ере, интернета и информатичког друштва. Нове информационе технологије побољшале су квалитет живота сваког појединца, али су и створиле нове ризике по право на поштовање приватног живота.

У оквиру права на поштовање приватног живота сваком појединцу се гарантује заштита његове приватности од уплива других лица у њу. Ту врсту приватности неки аутори деле на тајну сферу, на приватну сферу и на приватно-јавну сферу. Под *тајном сфером* појединца подразумевају се подаци о личности које појединци држе у строгој тајности, јер би њихово откривање осећали као непријатност. Под *приватном сфером* појединца подразумевају се подаци који се односе на породични живот, ужи круг пријатеља, политичка и верска убеђења, здравствено стање, финансијско стање, хобије, планове итд. У *приватно-јавну сферу* спадају подаци о животу појединца на јавним местима: на улици, у парку, јавној установи, аеродрому, биоскопу, хотелу, итд.⁷ Ова подела је више теоријског него практичног значаја, јер у сваком случају повреде права на поштовање приватног живота мора се одмеравати интерес појединца за очување његове приватности и интерес других да у приватност живота појединца уђу.

⁶ V. Dimitrijević, M. Paunović (1997), стр. 283-284.

⁷ D. Popesku, „Zaštita prava privatnosti i njegove sfere“, *Strani pravni život*, br. 1/2016, Beograd 2016, стр. 78.

Право на поштовање приватног живота је право човека да живи како жели у оквиру своје интимне сфере заштићен од јавности и да сам одлучује када ће информације из своје интимне сфере поделити са јавношћу. Ово право често се назива и *правом на информационо самодређење*. Интерес појединца који се јавља код права приватности представља интерес самоодређивања сопствене комуникације са другима и одражава жељу појединца и група да саопштавају информације о себи како нађу за сходно и коме нађу за сходно.⁸

Право на информационо самодређење у немачком правном систему базирано је на једној судској одлуци. У Савезној републици Немачкој, Савезни уставни суд донео је одлуку 15. децембра 1983. год. на основу које је установљено право на информационо самодређење као део општих људских права. Законом о попису становништва у Савезној републици Немачкој је планирано да се на пролеће 1983. год., у склопу пописа становништва обаве анкете од стране јавних службеника од врата до врата и да се прикупи више различитих информација. Против овог Закона је поднето више уставних жалби и на крају поступка Савезни уставни суд је донео одлуку 15. децембра 1983. год. у којој је закључио да су се многобројне одредбе Закона о попису становништва значајно и без оправдања мешале у основна права појединаца неконтролисаним прикупљањем личних података и прогласио је Закон о попису становништва неуставним, пре свега због повреде права појединаца на информационо самодређење. Ово право на информационо самодређење извео је из права на слободан развој личности и права на неповредивост људског достојанства. У одлуци се наводи да угрожавање права на информационо самоопредељење није компатибилно са друштвеним поретком и правним поретком, те да би умањило шансе појединца за развој, и угрозило га, јер је самодређење елементарни функционални услов слободне демократске заједнице. Из овога произлази да слободни развој личности захтева заштиту појединца од неограниченог прикупљања, похрањивања, коришћења и преношења његових личних података у савременим условима обраде података.⁹ Одлука Савезног уставног суда Савезне републике Немачке о праву на информационо самодређење имала је директан утицај на доношење Савезног закона о заштити података и осталог законодавства из области заштите података. На овом примеру види се како остваривање права на приватност, односно приватни живот свакако подразумева и остваривање права на заштиту података о личности.

Право на поштовање приватног живота пре свега обухвата заштиту појединаца од увида других појединаца или организација у њихов приватни живот, њихову приватну сферу, односно њихову приватност. Држава је дужна да обезбеди делотворно остваривање овог права. Дакле држава је у специфичном положају – она се уздржава од нарушавања права на приватност, али истовремено и штити грађане од таквог угрожавања права од стране недржавних субјеката, појединаца и организација.¹⁰

⁸ A. Schafer, *Privacy – A Philosophical Overview, Aspects of Privacy Law*, Edited by Dale Gibson, Toronto 1980, стр. 9.

⁹ Пресуда Савезног уставног суда Савезне републике Немачке од 15. децембра 1983.г. BVerfG, 1. BvR 209, 269, 362, 420, 440, 484/83, http://zensus2011.de/fileadmin/material/pdf/gesetze/volkszaehlunsurteil_1983.pdf.

¹⁰ Videti: M. Reljanović, „Odnos prava na privatnost i pojedinih aspekata visokotehnološkog kriminala“, u: Lidija Komlen-Nikolić *et alia*, o. c., стр. 201–213.

Развој електронских комуникација, дакле, доноси низ могућности да се право на поштовање приватног живота угрози, односно прекрши. Право на поштовање приватног живота, може се кршити употребом електронских уређаја комуникације на два основна начина. Први је кршење закона од стране појединаца, група или организација, као и других државних и недржавних тела. Други начин је кршење права на поштовање приватног живота од стране полиције и других надлежних органа у истраживању кривичних дела високотехнолошког криминала.¹¹

Европски суд за људска права у Стразбуру у својој пракси све случајеве везане за заштиту права на поштовање приватног живота групише у три широке категорије: 1. физички, психолошки или морални интегритет особе, 2. приватност и 3. идентитет и аутономија.¹²

У оквиру прве категорије *физичког, психолошког или моралног интегритета* особе убројани су случајеви који се односе на жртве насиља, репродуктивна права, присилно лечење, менталну болест, здравствену заштиту и лечење, право на одлучивање о завршетку живота, питања везана за особе са посебним потребама, питања везана за сахране, питања заштите човекове околине, питања везана за сексуалну оријентацију и сексуални живот и питања везана за професионалне и пословне активности.

У оквиру друге категорије *приватности појединца* убројани су случајеви који се односе на: право на своју слику и фотографију, објављивање фотографије, слика и чланака, питања везана за заштиту угледа појединца и клевету, прикупљање и чување података о личности, поверљивост, употребу и откривање података о личности, право на приступ подацима о личности, информације о здрављу, податке и прикупљање података од стране служби безбедности и других органа државе, полицијски надзор, заустављање и претрес од стране полиције, и приватност током притвора.

У оквиру треће категорије *идентитета и аутономије појединца* убројани су случајеви који се односе на: право на лични развој и аутономију, право на откривање порекла, религијска и филозофска уверења, жељени изглед, право на име и документе о идентитету, родни идентитет, право на етнички идентитет, држављанство и право на држављанство, и брачни и родитељски статус.

Право на поштовање приватног живота настало је половином двадесетог века као једно од фундаменталних људских права, оно се неравномерно развијало и мењало своје значење у складу са развојем пре свега информативних технологија и информатичког друштва. Од самог почетка постојања овог права оно је обухватало и сегменте права на заштиту података о личности, да би се временом ово право развило у самостално право, које по свом обухвату данас далеко превазилази право на поштовање приватног живота.

¹¹ D. Prlja, M. Reljanić, *Pravna informatika*, Službeni glasnik, Pravni fakultet Univerziteta UNION, Beograd 2014, стр. 132.

¹² European Court of Human Rights, *Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights - Right to respect for private and family life*, Council of Europe, 2017, p. 16.

3. Право на заштиту података о личности

Право на заштиту података о личности није таксативно наведено као једно од основних људских права у међународним правним актима који су представљали темељ универзалних људских права. У Универзалној декларацији о људским правима из 1948. год., Европској конвенцији о људским правима из 1950.г. и Пакту о грађанским и политичким правима из 1966.г. наводи се право на поштовање приватног живота, али се не наводи право на заштиту података о личности. Наравно таксативно наведена права нису била ограничавајућег карактера, па је примена и остваривање заштите појединих универзалних права показала да се у оквиру права на поштовање приватног живота мора штитити и право на заштиту података о личности. Касније, током времена, право заштите података се издвојило из оквира права на поштовање приватног живота и развило се као посебно фундаментално људско право.

Као одговор на све убрзанији развој технологије и све чешће злоупотребе података о личности јавила се потреба за стварањем правила која детаљније регулишу прикупљање, обраду, и коришћење података о личности, појавио се измењени концепт права на приватност у неким правним системима као тзв. право на информациону приватност (САД, УК, и Јапан),¹³ а у другим правним системима као право на информационо самоодређење (Немачка). Овај концепт је допринео развоју посебног права заштите података о личности. Ово право је у савременим условима загарантовано многобројним међународним и националним прописима.

Повеља Европске уније (ЕУ) о основним правима из 2000. год. укључује у целини спектар грађанских, политичких, економских и социјалних права грађана, који су држављани земаља чланица Уније (ЕУ). Првобитно само политички документ, стратешког значаја, ЕУ Повеља је постала правно обвезујућа у моменту кад је Лисабонски уговор ступио на снагу 1. децембра 2009¹⁴. До доношења Повеље ЕУ о основним правима, право на заштиту података није експлицитно било издвајано као посебно фундаментално људско право на истом нивоу као и друга фундаментална људска права, већ се подразумевало да оно проистиче из права на приватност односно из права на поштовање приватног живота.

Повеља ЕУ о основним правима из тог разлога изузетно је значајан међународноправни документ који је на исти ниво поставио право на поштовање приватног живота и породице и право на заштиту података о личности. Чланом 7. Повеље ЕУ гарантује се право на поштовање приватног живота и породице и чланом 8. се гарантује право на заштиту података о личности. У члану 8. се наводи да обрада података о личности мора бити поштена, да се може вршити само у тачно одређене сврхе, да мора бити заснована на пристанку одређене особе или на легитимном

¹³ J. Slemmons, J. Crispford, *Data Protection and Privacy in the United States and Europe*, <https://iassistdata.org/sites/default/files/iqv0223crispford.pdf>, 25.04.2020; Y. Orito, K. Murarta, *Rethinking the Concept of Information Privacy: A Japanese Perspective*, <http://www.isc.meiji.ac.jp/~ethicj/Orito.pdf>, 25.04.2020.

¹⁴ G. Gasmı, *Quo vadis EU ? – Relevantni pravni i institucionalni faktori*, Institut za uporedno pravo, Beograd 2016, стр. 82.

интересу утврђеним законом. Појединци морају имати право приступа својим личним подацима, право исправке и да поштовање права на заштиту података о личности мора бити под надзором независног органа.¹⁵

Право на заштиту личних података и право на поштовање приватног живота уско су повезана права која штите међусобно повезане вредности: слободу, људско достојанство и аутономију појединца, омогућавајући му да развија своју посебну сферу личности. Оба права су суштински предуслов за остваривање других фундаменталних људских права, као што су слобода изражавања, слобода удруживања, слобода вероисповести, итд. Разлика између права на поштовање приватног живота и права на заштиту података о личности је у њиховом обухвату и формулацији. Док је право на поштовање приватног живота формулисано као забрана мешања која је подложна изузецима на основу јавног интереса, право заштите података о личности је формулисано као право да се подаци о личности не обрађују без нашег знања и пристанка нити у сврхе које нису изричито наведене, а такође садржи и активно право провере од стране независних органа и појединаца.¹⁶

Право на заштиту података о личности далеко је шире од права на поштовање приватног живота. Оно се односи на све врсте података о личности које се обрађују, без обзира у којој мери ти подаци могу утицати на право на приватан живот. Код угрожавања права на приватни живот у сваком конкретном случају мора се утврђивати да ли је било мешања у приватну сферу, односно да ли су осетљиве или поверљиве информације довеле до угрожавања приватности, док код угрожавања права на заштиту података о личности то није неопходно. Довољно је да се утврди да су подаци били неосновано обрађивани и већ у том случају они који обрађују податке морају се придржавати корпуса правила о заштити података о личности.

Неки аутори сасвим исправно закључују да је заштита података о личности као изграђена и заокружена *грана права*, као *субјективно право* и *као научна дисциплина* творевина двадесетог века.¹⁷ Пуни развој и свеобухватну регулативу и примену ово право је већ доживело, јер је сваког дана све већи број појединаца предмет прикупљања различите врсте података о личности, а на жалост и предмет злоупотребе података о личности.

Примери злоупотреба су заиста толико многобројни да често погађају више милиона или чак више стотине милиона људи.¹⁸ Данас је у потпуности развијена свест о овим опасностима и о потреби да се правним прописима призна и заштити могућност да појединац зна за информационе токове података о себи, да их надзире и да утиче на њих.¹⁹ Поједини аутори указују и на позитивне стране коришћења

¹⁵ Charter of fundamental rights of the European Union, Official Journal of the European Communities, C 364/5, 18.12.2000.

¹⁶ Handbook on European data protection law, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018, p. 19.

¹⁷ V. Vodinelić, "Pravo zaštite ličnih podataka", u: *Pravo informacionih tehnologija*, Službeni glasnik, Pravni fakultet Univerziteta UNION, Beograd 2007, стр. 145.

¹⁸ Примери праксе Google-a Facebook-a, и више стотина других компанија широм света које прикупљају, обрађују (укључујући и профилисање) и злоупотребљавају више милиона података о личности.

¹⁹ V. Vodinelić (2007), 150.

личних података од стране Google-a, Facebook-a, Amazon-a и Microsoft-a, компанија: “Прва фаза у развоју дигиталне економије повезана је са употребом великих података које чине лични подаци остављени на вебу”.²⁰

Појединац данас има потребу да активно учествује у информационим токовима података о личности који се на њега односе. Сходно томе данас није довољно да у једној земљи буде донети национални закон о заштити података о личности “него је потребна додатна посебна правна регулатива за обраде података на појединим подручјима где су интересне ситуације посебне, какве су рецимо, област телекомуникација, безбедносне службе, медицинске делатности или директно рекламирање.”²¹

Право заштите података о личности добило је посебно значајан импулс у свом развоју 2016. год., доношењем Опште уредбе о заштити података о личности (ГДПР).²² Овај пропис донет од стране ЕУ, почео је да се примењује од маја 2018. год. и имао је без сумње директни глобални утицај на развој права заштите података о личности. Због могућности драстичног кажњавања компанија широм света које крше одредбе овог ЕУ прописа, многе земље широм планерте усагласиле су своје националне прописе са ГДПР-ом.

Нека од нових права и обавеза који су дефинисани ГДПР-ом су: нови или измењени основни принципи као што су правичност и законитост, услови обраде, сагласност, транспарентност, тачност, законитост обраде, итд., нове дефиниције кључних појмова, овлашћена лица за заштиту података, посебна правила која се односе на малолетна лица, право на приступ подацима, нов начин примене и нове санкције, право на дигитални заборав, право на пренос података, прописи везани за безбедност и “цурење” података, процена ризика, итд.²³ Основни циљ ГДПР-а је да се обезбеди поштовање свих основних права и слобода, а посебно поштовање приватног и породичног живота, дома и комуникације, заштите података о личности, слобода мишљења, савести и вероисповести, слобода изражавања и информисања, слобода пословања, право на делотворан правни лек и поштено суђење, као и право на културну, верску и језичку различитост. ГДПР има за циљ да обезбеди и правну сигурност и транспарентност, као и једнаки ниво права, обавеза и одговорности појединаца и институција које врше обраду података о личности, као и једнаке санкције у свим државама чланицама ЕУ.²⁴

Устав Републике Србије у чл. 40-42.²⁵ такође гарантује неповредивост стана, тајност писама и других средстава општења, али и заштиту података о личности.

²⁰ Thome Henri, „Data: the fuel of the third industrial revolution“, European issues, No 548, 25th February 2020, Fondation Robert Schuman, Policy Papers, www.robert-schuman.eu.

²¹ V. Vodinelić (2007), стр. 151.

²² Regulation 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), *Official Journal of the European Union*, 2016/L119.

²³ P. Lambert, *Understanding the New European Data Protection Rules*, CRC Press, Boca Raton, 2018, p. 102.

²⁴ A. Diligenski, D. Prlja, D., Cerović, *Pravo zaštite podataka GDPR*, Institut za uporedno pravo, Beograd 2018, стр. 11.

²⁵ Ustav RS, „*Sl. Glasnik RS*“, br. 98/06.

Устав Републике Србије у члану 42. се бави заштитом података о личности:

„Зајемчена је заштита података о личности. Прикупљање, држање, обрада и коришћење података о личности уређују се законом. Забрањена је и кажњива употреба података о личности изван сврхе за коју су прикупљени, у складу са законом, осим за потребе вођења кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије, на начин предвиђен законом. Свако има право да буде обавештен о прикупљеним подацима о својој личности, у складу са законом, и право на судску заштиту због њихове злоупотребе.”

Уставним одредбама у Србији је право на заштиту података о личности као и у другим европским земљама постављено као фундаментално људско право на истом нивоу као и право на поштовање приватног живота. Уставне одредбе о праву на заштиту података о личности конкретизоване су Законом о заштити података о личности из 2018. год.²⁶, који је усаглашен са ГДПР.

4. Закључак

Универзално људско *право на приватност*, настало крајем деветнаестог века, тада није директно обухватало и право на заштиту података о личности. Током свог развоја половином двадесетог века оно је обухватио низ разнородних права међу којима и право на поштовање приватног живота и право на заштиту података о личности. *Право на поштовање приватног живота* изутено је комплексно право које је обухватало низ посебних права од оних која се односе на заштиту физичког, психолошког и моралног интегритета, идентитета и аутономије појединца па све до групе права везаних за приватност у ужем смислу међу којима су била и права везана за прикупљање, чување, обраду и приступ подацима. Протоком времена и убрзаним развојем нових технологија ова група права се у другој половини двадесетог века издвојила као посебно *право заштите података о личности*.

Данас је ово право заштите података о личности у центру интересовања како правника, тако и експерата из различитих других области, јер су злоупотребе овог права свакодневне и погађају невероватно велики број појединаца. Можемо чак извести екстреман закључак да ускоро неће бити ни једног појединца на планети коме ово право на неки начин није већ угрожено или ће бити угрожено. Размена и чување података о личности су веома осетљиви, те могу довести до нарушавања приватности и дужности поверљивости.²⁷

Однос између права на поштовање приватног живота и права на заштиту података о личности је вишеслојан. Право заштите података о личности је проистекло из права на поштовање приватног живота. Оба ова права имају исти циљ да заштите најважније вредности за сваког појединца: *слободу и право на достојанство*. Сличност између ова два права постоји и у честом сукобљавању са јавним интересима и интересима других да ограниче ова права, тако да се у сваком конкретном случају

²⁶ Закон о заштити података о личности, „Сл. гласник РС“ бр. 87/2018.

²⁷ S. Olga, S. Miroslav, F. Zdenek, “Privacy protection and e-document management in public administration”, *Juridical Tribune*, Volume 7, Issue 2, December 2017, p. 25.

при остваривању ових права мора одмеравати претежни интерес. Уска повезаност између ова два права се огледа и у томе да није могуће замислити остваривање ових права без корелације које између њих постоје.

Право на поштовање приватног живота и право на заштиту података о личности се међусобно и разликују. Разлика свакако постоји у обухвату ситуација које покривају. Они се на одређени начин преклапају, али се не преклапају у потпуности и не преклапају се у свим ситуацијама. Право на заштиту података о личности се односи и на све ситуације прикупљања, обраде и чувања података без обзира да ли може доћи до угрожавања права на приватни живот или не. Са друге стране право на поштовање приватног живота се односи на низ ситуација у којима је угрожен приватни и породични живот, а није угрожено право на заштиту података о личности. На пример код претреса лица од стране полиције на јавном месту без најаве или судске одлуке и без постојања сумње (ЕСЉП, Гилан и Квинтон против УК, представка бр. 4158/05) или у случају претреса посетиоци притвореног од стране затворског службеника (ЕСЉП, Вејнрајт против УК, представка бр. 12350/04).

Као и код многих других универзалних људских права и код права на поштовање приватног живота и права на заштиту података о личности, делотворност њихове примене је врло важна и увек зависи од правних механизма њихове заштите на међународном и на националном нивоу. У овом сегменту такође можемо уочити битне разлике између ова два права. Механизам делотворности примене права на заштиту података о личности почетком 21. века значајно је унапређен доношењем низа правних прописа, на међународном, регионалном и националном нивоу, а посебно ГДПР-а. Драстичне финансијске санкције предвиђене за кршење права на заштиту података о личности постају значајан извор прихода у многим државама, па је то још једна велика разлика која постоји између права на поштовање приватног живота и права на заштиту података о личности.

Указивање на неке сегменте у којима постоје сличности или разлике између права на поштовање приватног живота и права на заштиту података о личности начин је да се покаже колики ће значај, у блиској будућности, даљи развој и делотворна примена ових права имати за сваког појединца.

5. ЛИТЕРАТУРА

Књиге и чланци

- Bainbridge, D., *Introduction to Computer Law*, Longman, London 2000.
- Bosnić, J., "Protection of data on Persons", *Computers and Law* 1-2/1998.
- Diligenski, A., Prlja, D., Cerović, D., *Pravo zaštite podataka GDPR*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2018.
- Dimitrijević, P., *Pravo informacione tehnologije*, SVEN, Niš 2010.
- Dimitrijević, V., Paunović, M., *Ljudska prava*, Beograd, Beogradski centar za ljudska prava, 1997.
- European Court of Human Rights, *Guide on Article 8 of the European Convention on*

- Human Rights - Right to respect for private and family life*, Council of Europe, 2017.
- Đukić D., “Zaštita podataka o ličnosti sa osvrtom na novo zakonodavstvo Evropske unije u ovoj oblasti”, *Pravni zapisi* 1/2017.
- Handbook on European data protection law*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018.
- Lambert, P. *Understanding the New European Data Protection Rules*, CRC Press, Boca Raton, 2018.
- Lilić, S., *Pravna informatika*, Zavod za udžbenik ai nastavna sredstva, Beograd, 2006.
- Popesku, D., *Zaštita prava privatnosti i njegove sfere*, Strani pravni život, br. 1/206, 78.
- Prlja, D., Reljanović, M., *Pravna informatika*, Beograd, Službeni glasnik, Pravni fakultet Univerziteta UNION, 2014.
- Sovova Olga, Sova Miroslav, Fiala Zdenek, “Privacy protection and e-document management in public administration”, *Juridical Tribune*, Volume 7, Issue 2, December 2017, p. 25
- Thome Henri, „Data: the fuel of the third industrial revolution“, *European issues*, No 548, 25th February 2020, Fondation Robert Schuman, Policy Papers, www.robert-schuman.eu
- Vodinelić, V., “Pravo zaštite ličnih podataka”, u: *Pravo informacionih tehnologija*, Pravni fakultet Union, Beograd 2007.

Прописи

- Charter of Fundamental Rights of the European Union, *Official Journal of the European Communities*, 2000/C364.
- Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf, 27. 10. 2017.
- Directive 1995/45 of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, *Journal of the European Union*, 1995/L281.
- Directive 2002/58 of the European Parliament and of the Council of 12 July 2002 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications, *Official Journal of the European Union* 2002/L201.
- Directive 2006/24 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2006 on the retention of data generated or processed in connection with the provision of publicly available electronic communications services or of public communications networks and amending Directive 2002/58/EC, *Official Journal of the European Union*, 2006/L105.
- Directive 2009/136 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 amending Directive 2002/22/EC on universal service and users' rights relating to electronic communications networks and services, Directive 2002/58/EC concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector and Regulation (EC) No 2006/2004 on cooperation between national authorities responsible for the enforcement of consumer protection laws, *Official Journal of the European Union*, 2009/L337.

Directive 2009/140 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 amending Directives 2002/21/EC on a common regulatory framework for electronic communications networks and services, 2002/19/EC on access to, and interconnection of, electronic communications networks and associated facilities, and 2002/20/EC on the authorisation of electronic communications networks and services, *Official Journal of the European Union*, 2009/L337.

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Рим 4. 11. 1950., „Сл. лист СЦГ” међународни уговори, бр. 9/2003.

Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Резолуција Генералне скупштине Уједињених нација 2200А (XXI) од 16. 12. 1966., „Сл. лист СФРЈ“ (Међународни уговори) бр. 7/1971.

Regulation 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), *Official Journal of the European Union*, 2016/L119.

Закон о заштити података о личности, СЛ. гласник РС бр. 87/2018.

Gordana Gasmi, PhD

Research associate, Institute of Comparative Law Belgrade

Dragan Prlja, PhD

Research associate, Institute of Comparative Law Belgrade

RIGHT TO RESPECT FOR PRIVATE LIFE AND RIGHT TO PROTECTION OF PERSONAL DATA

Summary

The right to respect for private life and the right to the protection of personal data, although closely related, are different rights. The right to privacy is one of the universal human rights established by the Universal Declaration of Human Rights (UDHR), adopted in 1948. This right in Europe was confirmed by the European Convention on Human Rights (ECHR) in 1950. The ECHR provides that everyone has the right to respect for his or her private and family life, home and correspondence. Interference with this right by the authorities is forbidden, unless the interference is in accordance with the law and there is an important and legitimate public interest and is necessary in a democratic society. The UDHR and the ECHR were adopted much before the start of computer era, the Internet and the information society. New information technologies have improved the quality of life of each individual, but also created new risks to the right to respect for private life. In response to the need for establishing rules governing the collection and use of personal data, a new concept of privacy rights has emerged in some legal systems

in the form of so called the right to information privacy and in other legal systems as the right to information self-determination. This concept has led to the development of a particular right to the protection of personal data. The paper discusses issues related to understanding the relationship between the right to respect for privacy and the right to the protection of personal data.

Keywords: right to respect for privacy, European Convention on Human Rights, Charter of fundamental rights of the European Union, right to protection of personal data.